

TÁŇA FISCHEROVÁ

6. 6. 1947 – 25. 12. 2019

„Pro mě je svědomí a právě slušnost to nejcennější, co člověk v životě má a čím se brání zmaru. A kdo to opravdu má, je silnější než smrt.“

(Táňa Fischerová)

Éterická Taťána Fischerová, kterou česká společnost znala jako Táňu, se narodila v poválečné Praze do umělecké rodiny. Její otec, divadelní režisér Jan Fischer, i matka, která byla baletkou, byli za 2. světové války pro svůj židovský původ vězněni v koncentračních táborech Terezín a Osvětim. Rodiče však židovství nepraktikovali a Táňa sama si později během života našla cestu ke křesťanství, jehož hodnoty byly jejímu srdci nejbližší.

V roce 1949 získali Tánini rodiče na splátky a za nízkou cenu roubený domek v malebné severočeské obci Kytlice, která byla podobně jako mnoho jiných domů v pohraničí opuštěná po odsunu Němců. Tato chalupa byla dlouhá léta jediným cenným majetkem rodiny Fischerových a Táně byla v dětství a později i v dospělosti útočištěm a druhým domovem. Ve vzpomínkách se ráda vracela k tomu, jak si tu za dešťů s mladším bratrem Janem hrála na divadlo. *„Já tvrdím, že jsem začala hrát divadlo proto, že v Kytlici přešlo. Kdyby nepřešlo, třeba bych dnes dělala jinou profesi.“* V Kytlici trávila Táňa každý rok minimálně celé léto a později tam brávala i svého syna.

Čtyři roky zpívala v dětském pěveckém sboru prof. Branislavové, tíhla ale především k divadelnictví. Jako pionýrka chodila do dramatického kroužku a ve čtrnácti letech se poprvé objevila na filmovém plátně v dramatu Vladimíra Čecha *Kohout plaší smrt*.

Po maturitě na Střední všeobecně vzdělávací škole studovala na Janáčkově akademii múzických umění a ještě jako studentka získala roku 1966 hlavní ženskou roli ve filmu *Hotel pro cizince*. Antonína Mášu, který film režíroval, Tánin půvab a projev natolik zaujaly, že ji od té doby obsazoval do všech svých stěžejních filmů. Obvykle v nich ztvárnila roli tajemných koketních dívek (*Bloudění, Ohlédnutí*) a později intelektuálně založených zralých žen (*Skřivánčí ticho, Byli jsme to my?*).

Po dvou letech Táňa Fischerová studia v Brně zanechala a vydala se na hereckou dráhu. Po škole získala stále angažmá v pražském Činoherním klubu, ve kterém hostovala již za dob studií. Objevila se zde v necelé desítkě hereckých úloh, například jako Nataša v Gorkého dramatu *Na dně* či Aňa ve *Višňovém sadu* A. P. Čechova. Táňa mnohokrát vzpomínala, jak na počátku své herecké kariéry bojovala se studem, a právě role Ani jí pomohla ostych překonat. S mnoha režiséry na jevišti

spolupracovala opakovaně, například s Janem Kačerem, Václavem Tomšovským nebo Evaldem Schormem.

V Činoherním klubu účinkovala také v hudebních recitálech Jana Vodňanského a Petra Skoumala. Období svého tamního působení považovala za své nejšťastnější, o to těžší pro ni bylo, když jí a Ivanu Vyskočilovi nebyla v roce 1972 (tedy za probíhajících normalizačních procesů) prodloužena smlouva a divadlo museli opustit. Další odchody následovaly záhy. „*Činoherní klub a celá ta éra byla pro mě ztraceným divadelním rájem, který se už nikdy nevrátil.*“

Po tomto nuceném odchodu z „divadelního ráje“ přešla na čtyři roky do Divadla Jiřího Wolкера, které se zaměřovalo na dětské diváky. Tady Táňa ztvárnila dalších devět rolí, hrála například Helenu ve *Snu noci svatojánské* či dceru loupežníka ve hře *Zvířátka a Petrovští*. Nikdy se však netajila tím, že být herečkou v dětských představeních ji příliš neuspokojuje. Ostatně pro ni bylo naprosto samozřejmé, že odmítala role, pokud cítila, že pro ni nejsou to pravé.

Březen 1976 jí však přinesl zcela novou a zásadní roli jejího života, stala se totiž matkou syna Kryštofa a opustila divadlo. Její vztah s Petrem Skoumalem, Kryštofovým otcem, nevydržel, dále však zůstali přáteli a občas spolupracovali na jevišti. Táňa se nikdy nevdala a v uzavření manželství ani neviděla smysl, partnerských vztahů však za život měla několik. „*Mají-li lidé k sobě blízko, není ten papír tak podstatný. (...) Najít skutečného partnera mi asi nebylo úplně dáno, ale lásku jsem poznala a jsem za ni hodně vděčná.*“

Kryštof se narodil s nízkou porodní váhou a krvácením do mozku, Táňa se postupně musela vyrovnat s tím, že bude pečovat o dítě se zdravotním postižením. Do sedmi let chodil její syn do speciální mateřské školy v Malešicích, v osmi letech ho pak Táňa předala do odborné péče v Dolní Poustevně. Navykli si pak na takový režim, že zhruba pět měsíců v roce trávili spolu v Praze nebo v Kytlici, zbylých sedm měsíců trávil chlapec v Dolní Poustevně a Táňa ho navštěvovala. Syn Táňu také nevědomky nasměroval k tomu, co ji později tolik charakterizovalo – k zájmu o starosti jiných a k hájení jejich zájmů a potřeb.

Své zkušenosti s péčí o zdravotně postiženého syna Táňa sepsala do jedenácti povídek, které nejprve dlouho ležely v šuplíku a teprve v roce 1994 vyšly souborně pod názvem *Lýdiiny dveře*. Psaní pro ni nebylo primárně cílem, ale spíše terapií, která jí pomohla vypořádat se s osobními krizemi a porozumět sobě samé. Další povídková kniha *Bílý den* pak byla spojením několika povídek z první knihy s pěti novými. Byla vydána o pět let později a stejně jako ta první je plná citu, Tániných osobních příběhů a úvah o mezilidských vztazích, postižených dětech, starých lidech a týraných zvířatech.

Od Kryštofova narození už Táňa nepřijala žádné stálé angažmá a působila jen jako herečka na volné noze, což znamenalo nepravidelný a nevysoký příjem. Bydlela s rodiči, skromnost jí byla vlastní, a netrpěla tedy bídou. Oproti dřívějšímu začala spolupracovat s více divadly, hostovala

například v Krajském divadle v Kolíně, v Laterně Magice, Viole Praha či ve Studiu Bouře. Dostala role v dalších ze Shakespearových dramát, konkrétně Desdemony v *Othellovi*, Olivie ve *Večeru tříkrálovém* a Mirandy v *Bouři*, v 80. letech dvakrát stanula i na prknech Národního divadla v Praze, když se stala představitelkou Táni v Čechově *Černém mnichovi* a Heleny ve *Vivisekci*.

Roku 1984 si zahrála v hořké komedii Jaromila Jireše *Prodloužený čas*. Zde se objevila jako temperamentní Alena, která prožívá milostný vztah se stárnoucím a nevyлéčitelně nemocným profesorem, jehož ztvárnil Miloš Kopecký. V dalším Jirešově filmu *Lev s bílou hřívou*, který byl věnován osobnosti Leoše Janáčka, hrála českou spisovatelku Gabrielu Preissovou.

Nové herecké příležitosti přinesla Táně sametová revoluce. Uplatnění našla například v historickém dramatu *Svědék umírajícího času* či v seriálu *Konec velkých prázdnin*, v roce 1998 se objevila i v Kachyňově psychologickém filmu *Hanele*. Na filmovém plátně se naposledy objevila v bollywoodském filmu *Drona*, který se do kin dostal roku 2008.

Vyjma filmové tvorby se Táňa na televizních obrazovkách objevovala i jako moderátorka, uváděla například kulturní a vzdělávací pořady *Hudební kroniky* a *Černé perličky*. V letech 1991–2011 pak spolu s Martou Kubišovou a Janem Kačerem moderovala na České televizi *Adventní koncerty*. Za zmínku stojí rovněž to, že se během života amatérsky věnovala i výtvarné tvorbě, především tvorbě koláží.

Porevoluční doba pro Táňu znamenala také vstup na pole poezie, když se zařadila mezi stěžejní účinkující v Lyře Pragensis. Znovu se začala věnovat i zpěvu a s Petrem Dobiášem spolupracovala na zhudebnění textů dětí a mladých lidí, kteří za války tvořili v Terezíně. Z této činnosti vzešel cyklus písní *Jeden čas seje, jeden plody sbírá*, jenž byl jako CD přílohou stejnojmenné útlé knížky plné terezínské poezie. S touto terezínskou hudbou Táňa s Petrem vystupovala při různých příležitostech, jejich spolupráce se postupně rozvinula a přinesla další zhudebněná básnická díla.

Později v 90. letech zasedala Táňa v prezidiu Herecké asociace a nato byla zvolena také prezidentkou české sekce Mezinárodní divadelní organizace ITI. Jako členka poradního sboru ředitele České televize se v prosinci 2000 stala součástí tzv. televizní krize a spolu s dalšími tehdy obhajovala nutnost nezávislosti a apolitičnosti veřejnoprávní televize.

Mimo umělecký svět se Táňa významně zapsala také coby občanská aktivistka a později i politička. V roce 1989 se přidala k signatářům petice *Několik vět* a postupně se stále více angažovala v ekologických tématech a otázce sociálních věcí. Svým občanským aktivismem a charitativní prací byla až do sklonku svého života velmi známá a spolupracovala s různými neziskovými organizacemi, například se objevila v porotě filmového festivalu Jeden svět pořádaném Člověkem v tísni. Stala se také členkou různých nadací a sdružení, například Vize 97 manželů Havlových, Sdružení přátel nedělitelné Bosny, Remedium, Šance, Amnesty International, Rady patronů přátel Hnutí DUHA a dalších. Mnohé neziskové organizace a spolky rovněž finančně podporovala.

Táňa byla vždy zastánkyní názoru, že o demokracii je třeba pečovat, a upozorňovala na rizika spojená s kumulací politické, ekonomické a mediální moci. Svou politickou práci považovala za službu občanům, jimž je třeba naslouchat, a nikdy se nepovažovala za odborníka na pravdu.

V roce 2002 kandidovala jako nezávislá na kandidátce US-DEU do poslanecké sněmovny a zásluhou velkého počtu preferenčních hlasů byla úspěšná. V letech 2002–2006 tedy vykonávala funkci poslankyně Parlamentu ČR a při navrhování zákonů měla na prvním místě vždy na mysli ty nejslabší, kterým chtěla pomáhat. *„Člověk musí dávat pozor, aby měla zastání ta skupina lidí, která je víc ohrožená a slabší než jiné, aby se poměry měnily od byrokracie k lidskosti.“* Své zapojení do věcí veřejných přijímala s pokorou a plným vědomím odpovědnosti, kterou s sebou tato pozice nese. Nikdy se nad nikoho nepovyšovala a obklopovala se odborníky, kteří jí v parlamentní práci kompetentně radili. Angažovala se hlavně v oblasti sociálních věcí a školství. Bojovala také za ochranu přírody a organizace Zelený kruh ji v době jejího poslaneckého působení vyhodnotila jako nejlepší poslankyni v otázce hlasování pro ekologické zákony. Ve volbách do Senátu Parlamentu ČR v roce 2006 bylo její jméno na kandidátce Hnutí Zelení, ale ve druhém kole byla poražena kandidátkou ODS.

Roku 2008 založila Klíčové hnutí, které bylo vybudováno na myšlenkách antroposofie. V čele tohoto politického hnutí stála Táňa od jeho vzniku až do ledna 2018, kdy byla jeho činnost ukončena. Ve volbách hnutí nikdy úspěšné nebylo.

V roce 2013 kandidovala v historicky první české přímé volbě prezidenta, jejíž zavedení předtím sama jako poslankyně prosazovala. Z prezidentského křesla chtěla spojovat a harmonizovat společnost, ovšem získala jen minimální podíl hlasů. V březnu 2013 se pak stala předsedkyní Českého helsinského výboru, v jehož čele stála až do své smrti a který se zaměřoval na ochranu lidských práv.

Táně vždy leželo na srdci dobro světa, dbala na to, aby byla morálně odpovědná a aby měla zdravý přístup k sobě, k ostatním lidem i k přírodě. Během svého působení v Činoherním klubu kouřila, ale později svůj životní styl významně obměnila – přestala kouřit, postupně omezila konzumaci alkoholu i masa (to nakonec nejedla vůbec), snažila se pomáhat jiným lidem i přírodě. *„Když se trochu zlepším a budu pozorná ke světu, ve kterém žiji, ke druhému, naplním to, proč jsem na ten svět přišla.“* Bez jakékoli nadsázky lze konstatovat, že obsah těchto svých slov Táňa za svého života vrchovatě naplnila.

Na 1. svátek vánoční roku 2019 podlehla Táňa Fischerová onkologickému onemocnění, zemřela v hospicové péči v Čerčanech ve věku 72 let.

(Zpracovala: Mgr. Lenka Slámová)

Použitá literatura:

FALTEISEK, Lubor. Život se hemží křehkými příběhy se špatným koncem. *Slovo*. 15. 10. 1999, **91**, 6. ISSN 1211-6416.

FIKEJZ, Miloš. *Český film: herci a herečky. I. díl: A–K*. 1. vydání (dotisk). Praha: Libri, 2009, s. 274–275. ISBN 978-80-7277-332-9.

FISCHEROVÁ, Táňa a Daniela BRŮHOVÁ. *Táňa Fischerová: nežít jen pro sebe*. Praha: Portál, 2002. 133 s. ISBN 80-7178-654-3.

SLAVÍK, Petr. *13. komnata Táni Fischerové* [televizní pořad]. TV, Česká televize, 9. 6. 2006.

STÍNIL, Luděk. Herečka Táňa Fischerová: Děčínsko mi přirostlo k srdci!. *Děčínský deník*. 31. 12. 2012, **20**(303), 9. ISSN 1214-8490.

ZVĚŘINA, Martin. Zapálená občanská družstevnice. *Lidové noviny*. 5. 12. 2012, **25**(284), 5. ISSN 0862-5921.

Personální bibliografie:

<https://www.svku.cz/wp-content/uploads/2022/01/Fischerova-bibl.pdf>